

Door vele handen; Interne criminaliteit bij logistieke dienstverleners

UIT HET ONDERZOEK 'INTERNE CRIMINALITEIT IN DE LOGISTIEKE SECTOR', UITGEVOERD DOOR ONDERZOEKSBUREAU BTVO, KOMT NAAR VOREN DAT LOGISTIEKE DIENSTVERLENERS ZEER REGELMATIG SLACHTOFFER WORDEN VAN HUN EIGEN PERSONEEL. DE GESCHATTE SCHADE BEDRAAGT MINIMAAL TIJNTALLEN MILJOENEN EURO'S OP JAARBASIS EN MOGELIJK MEER DAN HONDERD MILJOEN EURO.

Ben Rovers

De auteur is criminoloog/onderzoeker en werkzaam bij onderzoeksbureau BTVO in 's-Hertogenbosch. Het rapport 'Interne criminaliteit in de logistieke sector' is te downloaden van: www.btvo.nl.

Als een bedrijf slachtoffer wordt van enige vorm van criminaliteit waarbij (ook) eigen personeel betrokken is, spreken we van interne criminaliteit 1). Er bestaat nog weinig inzicht in hoe vaak dit verschijnsel nu voorkomt, welke bedrijven vooral slachtoffer worden, wie de daders zijn, en hoe bedrijven, maar ook politie en justitie op dit verschijnsel reageren.

Om hier meer inzicht in te krijgen is in opdracht van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing een grootschalig onderzoek uitgevoerd onder bijna 140 logistieke dienstverleners in Nederland. Dit zijn doorgaans grote, internationaal opererende ondernemingen, die voor hun klanten goederen op- en overslaan (*warehousing*) en op deze goederen ook lichte industriële bewerkingen uitvoeren of er anderszins waarde aan toevoegen (*Value Added Logistics - VAL*), bijvoorbeeld door de goederen te verpakken, te stickeren, te assembleren, etc cetera. De verwachting is dat deze bedrijven mogelijk extra kwetsbaar zijn voor interne criminaliteit, omdat ze vaak werken met hoog-risicovolle goederen, die door vele handen gaan tijdens de bewerking. Hoog-risicovolle goederen zijn meestal dure, goed verhandelbare consumentenproducten, zoals consumentenelektronica, witgoed, computeronderdelen, merkkleding, persoonlijke verzorgingsproducten en dergelijke.

Aard en omvang

Voor 48% van de onderzochte bedrijven geldt dat interne criminaliteit een probleem is waarmee ze soms of vaker te maken hebben. 18% van de bedrijven gaf aan interne criminaliteit als een groot probleem te beschouwen.

Van de onderzochte bedrijven gaf 87% aan in de afgelopen drie jaar tenminste eenmaal het slachtoffer geworden te zijn van enige vorm van interne criminaliteit. De meeste bedrijven die slachtoffer waren geworden, gaven aan dat ze verschillende incidenten hadden gehad.

Verduistering is de meest genoemde vorm van interne criminaliteit (zie figuur 1). Circa 61% van de bedrijven had hiermee in de afgelopen 3 jaar te maken gehad. Meestal ging het hierbij om kleinschalige diefstal van handelsgoederen (enkele producten of een doos). Er werden echter ook regelmatig grootschalige verduisteringen gemeld (bijvoorbeeld één of meer pallets met goederen of een volledige trucklading). 34% van de bedrijven meldde dat ze in de afgelopen drie jaar slachtoffer geworden waren van enige vorm van 'interne' inbraak, soms in de loods, maar meestal betrof het ladingdiefstal uit een afgesloten vrachtauto, waarbij in voorkomende gevallen ook de vrachtauto zelf werd gestolen.

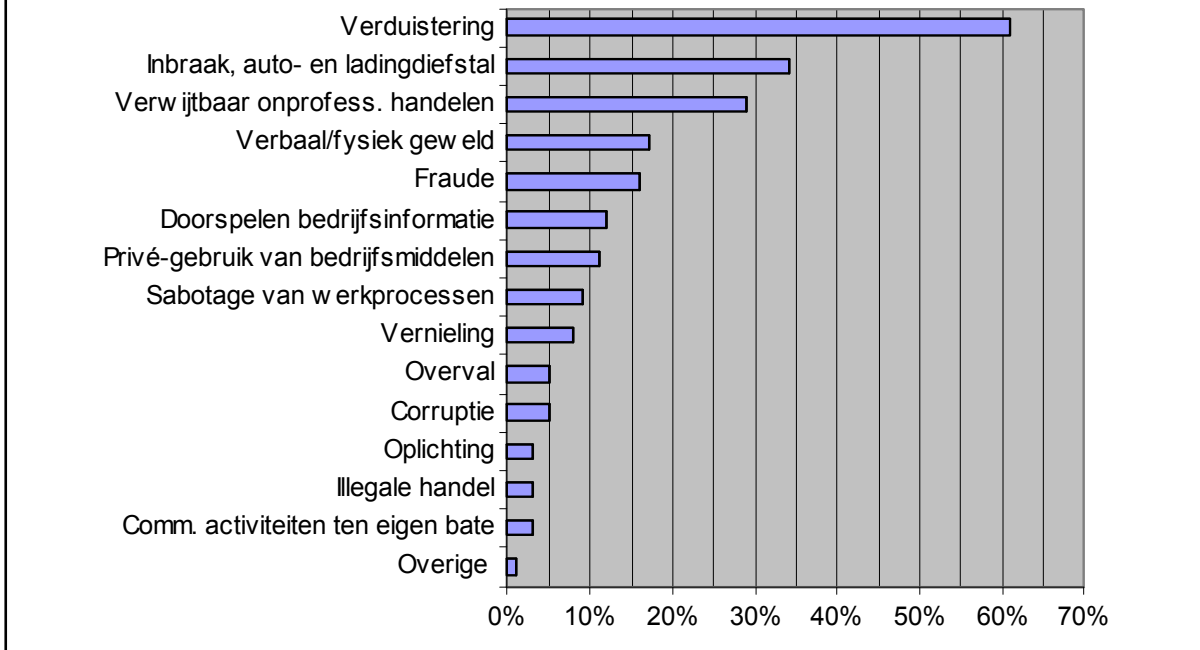
1) Onder interne criminaliteit verstaan wij opzettelijk normovertredend gedrag van werknemers (eventueel in samenwerking met anderen) dat is gericht tegen het bedrijf waar of waarvoor men werkzaamheden verricht (of verrichtte) en waarbij voor het bedrijf een schade optreedt of kan optreden die als problematisch wordt ervaren.

De hier genoemde 34% is zeker een onderschatting van het percentage bedrijven dat slachtoffer is geworden van deze vorm van interne criminaliteit. 77% van de bedrijven meldde dat ze in de afgelopen drie jaar één keer of vaker slachtoffer waren geworden van enige vorm van inbraak. Dit is, naar frequentie en schade gemeten, het grootste 'externe' criminaliteitsprobleem in de sector. De gemiddelde schade van een dergelijk incident bedraagt meer dan honderdduizend euro. Slechts in een zeer beperkt aantal gevallen waren bedrijven in staat om bij deze incidenten interne betrokkenheid te vermoeden of aan te tonen (in 14% van alle gerapporteerde gevallen van inbraak). Opsporingsdeskundigen zijn echter unaniem in hun oordeel dat met name bij grootschalige inbraken en ladingdiefstallen medewerking van personeel doorgaans onontbeerlijk is. Het is in dit verband dan ook opvallend hoe vaak bedrijven melding maakten van personeel dat verwijtbaar onprofessioneel had gehandeld, door bijvoorbeeld een hek of een deur open te laten staan of door anderszins voorgeschreven veiligheidsprocedures niet te volgen, waardoor een grootschalige diefstal van handelsgoederen kon plaatsvinden. We kunnen aldus vaststellen dat het belangrijkste 'externe' criminaliteitsprobleem in de logistieke sector veel vaker dan bedrijven denken of willen toegeven ook een interne component heeft.

In figuur 1 is te zien dat ook andere vormen van interne criminaliteit met een zekere regelmaat aan de orde zijn. In zijn algemeenheid gaat het hier echter om problemen die niet specifiek zijn voor de logistieke sector en die ook minder zwaarwegend zijn.

Vanuit het oogpunt van risico op interne criminaliteit vormt het transport het meest kwetsbare onderdeel in de bedrijfsvoering (inbraken, diefstal, overvallen). Transportgerelateerde activiteiten laten zich ook moeilijker monitoren dan activiteiten in een loods.

Figuur 1 Percentage bedrijven dat in afgelopen 3 jaar slachtoffer werd van interne criminaliteit

Zichtbare sporen

De in figuur 1 genoemde cijfers geven hoogstwaarschijnlijk een onderschatting van het werkelijke probleem, omdat verschillende factoren ervoor zorgen dat niet alle incidenten van interne criminaliteit aan het licht komt. De belangrijkste oorzaken: niet alle incidenten laten zichtbare sporen na (bijvoorbeeld niet opgespoorde fraude). Van incidenten die wel sporen nalaten is niet altijd duidelijk of het criminaliteit betreft (bijvoorbeeld vermissing van goederen), bedrijven hebben in zo'n geval vaak ook geen belang om het als zodanig te labelen (vanwege claims of imagoschade). Bij gebeurtenissen die een onmiskenbaar crimineel karakter hebben, zoals voornoemde ladingdiefstallen, zijn bedrijven meestal niet bereid of in staat om interne betrokkenheid vast te stellen. Overigens kunnen ook hier economische overwegingen een rol spelen om de interne betrokkenheid niet toe te geven (bijvoorbeeld aansprakelijkheidsstelling door de verlader). Verder hebben respondenten om allerlei redenen soms een beperkt zicht op wat er in het bedrijf omgaat. Of hun zicht is beperkt tot bepaalde vormen van interne criminaliteit. Als ze wel een goed zicht hebben, zijn ze niet altijd bereid om hierover in alle gevallen te rapporteren aan de onderzoekers. Hierbij spelen bedrijfsmatige overwegingen een rol zoals hiervoor genoemd, maar soms hebben respondenten zelf ook een belang om bijvoorbeeld een gunstiger beeld te schetsen van de situatie in het bedrijf. Kortom, genoeg redenen om aan te nemen dat de gerapporteerde verduisteringen het topje van de ijsberg vormen.

Slachtofferschap

De volgende factoren zijn van invloed op de mate waarin bedrijven slachtoffer worden van interne criminaliteit (in volgorde van belangrijkheid:)

- *grote bedrijven* rapporteren meer interne criminaliteit (absoluut én verhoudingsgewijs)
- bedrijven die *moeite hebben met het aantrekken en/of vasthouden van gekwalificeerd personeel*, rapporteren meer interne criminaliteit

- bedrijven met een groter aandeel *transportgerelateerde activiteiten*, rapporteren meer interne criminaliteit
- bedrijven die handelen in *hoog-risicovolle goederen* rapporteren meer interne criminaliteit

In bedrijven die veel interne criminaliteit rapporteren, ligt het beveiligingsniveau doorgaans boven het gemiddelde. Dit heeft te maken met het feit dat de risico's in deze bedrijven doorgaans groter zijn. Bovendien: de beveiliging wordt door bedrijven vaak opgeschaald naar aanleiding van incidenten die in het verleden hebben plaatsgevonden (al of niet na aandrang van klanten of verzekeraars).

Wie zijn de daders?

Bedrijven en opsporingsdeskundigen noemen zeer uiteenlopende en meestal ook tegenstrijdige risicofactoren in verband met personeel dat zich schuldig maakt aan interne criminaliteit: het zijn personen die heel kort in dienst zijn, of juist heel lang, het zijn personen met een ondergeschikte functie of juist niet, het zijn lager opgeleiden of juist hoger opgeleiden, et cetera. Uit deze zeer uiteenlopende ervaringen leiden wij af dat de persoonlijke en professionele achtergrondkenmerken van de daders vaak van ondergeschikt belang zijn. Wellicht meer nog dan bij andere vormen van criminaliteit geldt voor interne criminaliteit dat het vooral de gelegenheid is die de dief maakt. Hierbij mag overigens niet uit het oog worden verloren dat een klein deel van de werknemers, op grond van hun criminele verleden en hun criminele connecties, wel degelijk als een verhoogd risico moet worden beschouwd voor bedrijven. Het zou echter fout zijn te veronderstellen dat dit de enige risicogroep is.

Preventie en aanpak

De meeste bedrijven treffen een reeks van beveiligingsmaatregelen om (interne) criminaliteit tegen te gaan. Hierbij gaat het vooral om bouwkundige en technologische maatregelen. Een kleinere groep van vooral grote bedrijven onderscheidt zich door de toepassing van uitgebreide veiligheids- en controleprocedures, zoals personen- en goederenvisitaties, screening van toekomstig personeel en dergelijke. Hoe groter de onderneming, hoe risicovoller de goederen en hoe uitgebreider de bewerkingen die men op deze goederen pleegt, des te hoger ligt doorgaans het beveiligingsniveau. De nadruk in het preventiebeleid ligt bij de meeste bedrijven op het voorkómen van diefstal van handelsgoederen. Dit zien bedrijven als het grootste criminaliteitsrisico. Een aantal bedrijven noemt ook het vitale belang van hun informatiesystemen. Fraudepreventie speelt een minder prominente rol in de beveiliging. Diefstal van geld vormt voor de meeste bedrijven geen risico (behoudens de bedrijven die met rembursements werken).

De reactie van bedrijven op voorvallen van interne criminaliteit hangt doorgaans sterk samen met de impact van het delict: hoe groter de impact voor het bedrijf, des te uitvoeriger de reactie (bijvoorbeeld intern onderzoek uitvoeren, externe deskundigen inschakelen, aangifte doen bij de politie, beveiliging aanpassen en dergelijke). Als er een verdachte bekend is, wordt deze doorgaans op staande voet ontslagen of er wordt op vrijwillig ontslag aangedrongen, ook als het om kleinere feiten gaat. De gang naar de strafrechter of de civiele rechter (om de schade te verhalen) wordt zelden gemaakt. Het zijn vooral enkele grote bedrijven die dit als standaardbeleid hebben. Heel veel bedrijven klagen juist over het feit dat deze trajecten voor hen doorgaans weinig opleveren en dat ze (te)veel tijd en geld kosten. De bewijskwesitie weerhoudt veel bedrijven dan ook ervan om dit traject te bewandelen. Veel bedrijven vinden de gang naar de rechter dan ook te omslachtig, te onzeker en ook niet goed voor het imago van het bedrijf.

Bedrijven doen zeer selectief aangifte bij de politie, vaak alleen als ze hiertoe verplicht worden door de verzekeraar of de eigenaar van de goederen. Van de aangiften die de politie bereikten werd slechts een gering deel opgehelderd: doorgaans alleen de zaken waarbij de aangevende bedrijven al bewijsmiddelen hadden verzameld en een verdachte op het oog hadden. Zonder deze informatie, bleek de kans op opheldering minimaal. Bovendien werd slechts in een minderheid van de gevallen waarin een aangifte werd opgehelderd, overgegaan tot vervolging van verdachten. Van de opgehelderde zaken werd vervolgens ongeveer de helft geseponeerd. Uit het onderzoek kwam naar voren dat het hierbij in tweederde van de gevallen ging om verdachten die al een strafblad hadden. De zaken waarin wel werd vervolgd, leidden in 66% van de gevallen tot een geldboete of een taakstraf. Veel bedrijven zien hierin een bevestiging dat politie en justitie tekortschieten bij de aanpak van criminaliteit waardoor men getroffen wordt.

Conclusie

De onderzochte sector blijkt kwetsbaar voor interne criminaliteit. In veel meer gevallen dan bedrijven zelf weten of willen toegeven is eigen personeel betrokken bij (grootschalige) diefstal van handelsgoederen. De schade die hiervan het gevolg is, is omvangrijk te noemen. We kunnen deze bevinding generaliseren naar bedrijfssectoren waarin transport- en logistieke activiteiten een prominente rol spelen.

De meeste bedrijven treffen een reeks van beveiligingsmaatregelen om (interne) criminaliteit tegen te gaan.

De aanpak van dit probleem door politie en justitie laat veel te wensen over. Voor bedrijven uit dit onderzoek is dat erg teleurstellend. Echter, bedrijven kunnen zelf ook meer doen om politie en justitie te ondersteunen, zoals het doen van aangifte en het bewandelen van het strafrechtelijke traject. Zij geven er vaak de voorkeur aan de zaak intern af te handelen en zo snel mogelijk over te gaan tot de orde van de dag: *business as usual*.